

نور عینم ولید

دو سه صباح ۱۶ مساه تاغلی کاشی کی آلم . حکایت
 بدنی (یاد) ده صکر صالی کوفی آلدیکی بیلیم بربر لایم
 طبیی اولم لله جده ارب . سوسو سبنا فک سلا نه فرط
 فرط محنته نقاب ابدیکی کدوش کوردی کال وقت
 سول کدوشی م خینله سزک قدر سولیم
 اوم سفری بران محمد . تطبیح اینه نه قدر
 آمانی سیرجه کوشیم دار ابر او یازاری بسیر
 بی با فخر سنی کور نور کلاه لکوه ابراز فونک سبنا
 بلنور . نایف لهنور که بیکسی صله اولدی
 آندره بی غالدنی ستریم از الفقه در برده
 حال آلفه کدیکال وقت سولیم نه صوی الله
 با نظیره کد بر سوله م بویم زهدا ضیایه کجور

ان سوله . بویله کدیسه آلمده م مایل
 نه کلا یایع آله لوده . بویله کدیسه آلمده م مایل
 رکله اولد قزیه رد نظری سوله لهنور خوله ولایت
 نایب غایبه بی تا خنده کجور لهدی . نایب غایبه لهنور
 کد ارام سینه دیکت نایب غایبه صلیه غنا
 طاک صلاله نایب کونور لهدی . بیلیم ده صلاله لهنور
 رفتور باره درین کجور و برین ابر صر صر
 اسانیکل لاله الحیله ابر . ایست بو قدر تا قدری
 ضیکه بولکینه ارام سینه دیکت نایب غایبه لهنور
 رفتور باره درین کجور و برین ابر صر صر
 آرنده امران لهدی بیلیم نایب غایبه لهنور

ملا ۱۹۵۳ ۶.۱.۱۹۵۳
 اراده ۱۸ لهنور تا ۱۹.۲ ده (موسا)
 اولدور

بہارِ نزار . سہلان زہم طالع لہنوزہ حقیقی نکتہ نہ
اوج سادہ نمودن نزل ایتمہ دیکر .

TDVISAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE.229.2

کلام در کہ :

حجبتی خائسہ خطری فی صحتہ دیکم

کہ کوزدگی یہاں اتسہ ریاضہ رضوی

بو بیک معنی اکلاضہ معذور سگ . صفا
صحتہ ناک بر معنی ؟ نیکو (ھوئے بہار)
دیکہ ترکیب ۶ ھدم تازہ وقیا نورانی و صفا
کوزلی کی سہل واردر . ایسہ نصیبک بو بیتہ کی

(فی صحتہ) تعبیری لومنا اعتبار لہ ۱۰ (۱) (کظا) (کی) ۱۰
(کی) (نہ ناک) (فی) ایسہ معنی نہ .
ریاضہ رضوی اصحبت ہا بر لغی (ریاضہ خضراء
خضراء) دیکر . خضراء تازہ (کی) تازہ اکیسہ
جبارہ ، صینہ ، و صحتہ ، سبزہ (کی) دیکر .

(خضراء) عبد السلام کہ (عبرانی) کہ اسمی (سبلا) نہ
عربی خضراء بہ نقیب اولیہ باؤدہ ۴ تعالی
کوزدگی برکت او تو ریاضی برکت سبلا خضراء کہ
انجی سبلا در . کوزلی غیبہ راسی بو فی (حما)
ایسہ حاضر اولقدہ یعنی لہیرہ حضور نہ کوزلی
(خضراء) نیسہ اولیہ زعم ابدار .

ایسہ تقوی لہوے یک کوزلی ریاضہ صلاہ -
یعنی صحتہ بخیم کی فرغ نہ دل ہا ہ اولیہ عبادتہ
کوزلی - نیسہ اولیہ ۶ فی صحتہ صحتہ یعنی
۶ ھدم تازہ زینا فلا صحتہ لہیرہ
سازہ بیابہ و التفاتی نہ بو بدیکم ای صفا
برو تازہ نمودن ابدار . ربک البتہ .

۱۰۰۰ بی بی بازار یازمان فصیح مؤید به کج محمد

صل بکه او تیره صکر سکا
فصح مؤید اقبال کج باد آور

کتاب نهبت نصب سیمانی

بی بی دار که (استولوری) برسانه یا خود تاریخ قدیم
ایمان مشعله بی بی ارباب عثمانه جم ملام کج سنان
شکر سحر کج باد آور نصیب نده سه آکلارک

آکلارک سحر کج باد آور آکلارک بلور سیک
بیم اسفاره با فصری کت بد نصیب ایاز همه
و آکلارک جده سی کلم لک سطحی معالیه رکھ معالی
اصطلاحه لر بر بر بزم صقله بازو یا نه افندارک
اعزاز ایوبی او کل لک او نصیب لک اصطلارک
او معالیه آکلارک با بیک اقفا ابر

رای سرفخه سر بر صم و تاج دارا
مراغه کی (دارا) (دارا) دره فخر کج
بر (ب) علاه او نسنه جبارتیه ظه ابرم
دیور سیک اول بورا هر وقت وزنه یونم
صفاک (دارا) ایله (دارا) توازنه صفاک
عرضه قل ویرن سه غایب (خافیه) کله
ایوبی دارا (دارا) محو ایسه به بک
ایسک با فخر بیک استور سکا
اولم در سیک به کله غری ریلند صفا
دارا تک اسی فهم (دارا) در هم (دارا) لک
سرفدر که (دارا) ملک کجا بیانک
طغوز کجی ارتا ایه بهنذرم (دارا) اجد رفی
دیور دارا اصغر آنک اخل در ایسه

کوردکی، برقرارش شجری استوار غرض،
 ربا استوار رومی بیکم زین مجبور ا
 بر سره شجری عیب و ابراه نام تجلی
 اورنیه حفظ و انقاء نقتدر (ارباب)
 ابله دارالی بیلی. مودنی صده شیره
 اصغری کل اکبری ملاطه انجلی
 بو نصیح بیچ فقط بر (ارباب) کلمه سنی
 سیره ابرک تمایله او قولوب آکلاسه بی
 گجسد

(با اولدی عالم برات سلمی سلیم)
 طراعی یا کسه. ارطاعده (عالم) لفظ
 بو قدر والهم. بیکم وز نس هلدور. طغریه
 (با اولدی ره برات سلمی سلیم) در
 (برات سلمی) ده نفضه کلغنی اکلای درم
 ریور سگ. طبعی اکلای سگ
 او ائنده (سلم) دیر بر ما بوریه دولت
 واردی که صله انام فاکتور ندر نلف تمایل الله
 حتی بنم بیر سگ بیری طوقان سلمی ابرک که
 اولدی اهالی زک سک ابرک. بابام سه
 باشنه و قاریه نیم بیکم ای بجه ایلک باشنه
 نهم ره طوقانه آبیله قدر برالی انهم راه
 آر دمنه و بر قی سظه ما نام صرغ هلدور
 کلمه بلیسه. سو قدر که مانی ایضا ایله طوقانه
 زور باک عرضه ایله نسلد اینشد. اور نامه
 اخلانه عمایه لهنه صد صفتنه بر روانه ابره

ایستاد ابراهیم (در مفسر سوره و ابراهیم در مفسر)
 و اهل بیت فزانی کسب شکر از خداوند که آن
 برات هفتاد و دو . و نامه ایله برات بیرون فرود داران
 فزانی، آردام نامه الهیوم و دیگر . برات دفع اراجه نامه
 هفتاد و دو برات حکمی بر سببی بر شخصه داران الهی
 و بقاره . تبیین آفوله داران الحیوة نصرتی تأسیبه در
 اولی سوره عول انجیل ابراهیم . بر فضا، بر لوام
 نصب الهی که تصدیق برات و برادران . انجیل
 فیه آردام حکمت ابراهیم . با فود رها عالی نسخه
 تزویج ابراهیم

(فوسوه ابراهیم نجاهم ارباب حکمت و تنجیم)

لا اله الا الله
 فوسوه نجاهلی ارباب حکمت و تنجیم

ارباب تنجیم ارباب تنجیم در که تنجیم دیگر . فقط
 بر سوره آستورونی اهد هیت و آستورونی
 تنجیم بر لقبه اید یوز . فدما رضی تقسیم یا یوب
 اعلام صفا زنده یعنی تجویز صفا تنزه اعلام
 بلکه اشتباه اید که تنجیم و بر سوره سوره
 اهد ارباب هیت (اهد تنجیم) در برابر
 زنده آستورونی هیت در آستورونی
 تنجیم که نصیر بکنم آستورونی صلب هیت
 و با هیت آستورونی تنجیم بر سوره تنجیم
 بر سوره اید یعنی هیت در با هیت صفا اید تنزه و تنجیم
 در برابر که (فلاک محمود بر) رضی بقاء اهل هیت اید

زعمیك معانی

(سخنه اوله كه بلا لفظه بلع سیم)
 صلاحتیه بتوبیه قصیده ناك و سوری بیت
 اجمه لله كذسی مقدر در عجم) طراحتی صورتی
 زعمیه با سیم قلم ابرام . زعمی نونك سینه
 و سرکاره و اورد و ضاحك جمله طراحتیه تكلم ایدیه
 سوز صابیه در روبر

(خدا یگانه) ماضی اوله بدت هدرده شوکت
 و اقتداره شاد اوله بدت آه دیور

سیر سیر صلابت، کعبه مردم فو
 (ضو) ضوی محفوظه، ملک فو ملک خصص
 ربیع کعبه مردم فو م افسانه طبعیه در
 صلابت املائی اوله سیر، افسانه صفای
 کعبه و صفی (املائی) دیور. نه لولک وصف. املائی
 صفی افسانه و یکله افسانه صفی املائی بیکه بینه
 فو به لولک ندره

الینه بود شریه

دیور محویه ایکنه تعجیه اللهم بود . مع ما فيه
 صد اعظمی بود بر ایسه ایکنه تعجیه انماک مجوری
 بود . ایوم سینه نه هانده بقیتمه تا ایسه ان لذتفره
 سه، کونوا حکم باه ایله طموس جائیه دیور است
 بدکوز مردم ای شغل سوره سوره اوله بر زانی

Nûr-i aynım Velîd

(e) Dün sabah 16 Nisan tarihli mektubunu aldım. Çekin bedelini (Pak) dan sonra Sami gün^üaldığını bildiriyorsun ki tabii öyle olacaktı. Maşyö Minak'ın selâmına fart-ı muhabbetle mukabele eylediğimi kendisini gördüğün vakit söyle. Kendisini de aynıyle sizin kadar seviyorum. O da mânevî bir oğlumdur. Matba'ada iken ne kadar Almanca sipâriş mektûblarım varsa o yazardı. Şimdi yine bankaya seni götürmekle olsun ibrâz-ı hizmet-i insâniyetkârânede bulunuyor. Teessüf olunurki bi gibi hüsn-i hulk erbâbı anlarda çoğaldığı nisbette bizde azalmaktadır. Bir daha çek almağa gitdiğin vakit söyle de seni hususî olarak bankaya tanıtdırsın da böyle zahmetler ihtiyârına mecbûr olmasın.

(g) Biz hâlâ para almadık. Böyle giderse almak da me'mûl değil. Evvelâ Konya Redifleri sevk olunduğu cihetle Vilâyet te'diyât-ı âdiyeyi te'hîre mecbûr kaldık oldu. Sâniyen Mâlîye Nezâreti gerek irâde-i seniye - Irâde 1) Kânun-ı Sâni 1903 de (Rûmî) çıkmış oluyor. Milâdî 6.1.1903 - ve gerek te'kidât-ı adîde-i Sadarete rağmen hâlâ havâlenâmeyi göndermedi. Mâlîyeden havâle olmakıkca Defterdâr para veremez. Geçende verişi ise sırf hiss-i insâniyetkârâne ilcasiyle idi. İşin bu kadar tehhürü çünki bugün irâde-i seniyyeden beri tam üç ay ve iki gün mürûr eylemiştir. Defterdârca da kesr-i cür'et eyledi. Âmirinden emir olmadıkca Mâlîye me'mûrları te'diyâtda bulunamazlar. Şu halde bizim tâli' henüz haziyy-i nühüsetden evc-i sa'adete tahvîl-i menzil etmedi demektir.

Gelelim der(di)ne :

Aceb mi hâmesine Hızr-ı pey-i Huceste desem
Ki gezdiği yeri etmiş riyâz-ı Rıdvânî (u)

Bu beytin ma'nâsını anlamakda ma'zûrsun. Çünki Huceste'nin bir ma'nâsı da (Hemîşe behâr) dır ki Türkçede Herdemtâze ve Kaya Koruğu ve Saksı Güzeli gibi isimleri vardır. İşte Nef'î'nin bu beytdeki (Pey-i Huceste) ta'biri bu ma'nâ i'tibâriyledir. (Bî) değil (Pey) dir. (Pey) P'nin E ile okunuşu ile İz ma'nâsınadır.

Riyâz-ı Rıdvânî asıl Cennet Çayırılığı (Riyâz-ı Hadrâ-i Cennet) demektir. Hızır tâze sebze, tâze ekine, çayıra, çimene, ve çimenzâre, sebzâre denir.

(Hızır) Aleyhi's-Selâm ki (İbrânî) de ismi (Belbâ)'dır. Arabîde Hızır ile telkib olunmasına bi-izni'llâhi teâlâ gezdiği yerlerin oturduğu yerlerin yeşil çimenzâre tehavvül etmesi sebebidir. Halk ya'nî cehele-i nâs bunu ~~ihkharfixsertixkxolauxHixix~~ (Ha^o) ile Hâzır olmakdan, ya'nî her yerde huzurundan dolayı (Hızır) tesmiye olunmuşdur zu'm ederler.

İşte Nef'î, Nasûh Bey mektûbunu Rıyâz-ı Huld'e -ya'nî Cennet Bağçesi gibi ferahbahş-i dil ü cân olan ibârâtdan dolayı- teşbih ediyor da kalemi de Hızr-ı Pey-i Huçeste, ya'nî herdem tâze denilen nebâtâta filâna telmihen sâha-i beyân ve iltifâtda yürüdükçe anı hadarât-ı rûhefzâya tahvil ediyor demek istiyor.

Sen bu beyti yazar yazmaz Kasîde-i Temmûziye'ye geçmişsin. Halbu ki o beyitden sonra meselâ :

Fakîre müjde-i ikbâl-i genc-i bâdâver
Gedâya tehnîyet-i mansıb-ı Süleymanî

beyti vardır ki (Mitoloji)-i Persân'a yâhud Târih-i Kadîm-i İrân'a mteallik bilinmesi Edebiyât-ı Osmânîye'ce mühim niçe ma'nâları şâmildir. Şu genc-i bâdâver ta'bîrinden sen ne anladın. Anladığın şey'i bana da anlatabili misin.

Bizim eş'ârımızda bâhûsûs neşâyid-i Nef'î'de aranacak ve anlanacak şey kelimelerin sathî ma'nâları değil me'âlî-i ıstılâhîyeleridir. Bizde hakkiyle ~~yazılmıy~~ yazı yazmak iktidârını ihrâz için o kelimelerin, o ta'birlerin ıstılâhî olan ma'nâlarını anlamak, bilmek iktizâ eder.

(Ey şerefbahş-ı serîr-i Cem ü tâc-ı Dârâb)

mısra'ındaki (Dârâb) (Dârâ'ya vezin hâtırı için bir "B" ilâve olunmasından ibâret) zan ederim Diyorsun. Evvelâ burada zarûret-i vezin yok.

Çünkü (Dârâ) ile (Dârâb) mütevâzindir. Mısra'ın arûzuna hâlel vermez. Sen gaalibâ (Kâfiye) hâtırı için Dârâ'yı ~~Dârâb~~ Dâr(â)b'a tahvîl etmiş diyecek imişsin, yâhud demek istiyorsun. Öyle de desen yine doğru değildir.

Çünkü ~~Dârâ~~ (Dârâ)'nın ismi hem (Dârâb)'dır hem (Dârâ)'dır. Şu kadar ki Mülûk-i Kiyâniyân'ın dokuzuncusu olan İbn-i Behmen'dir ki ~~katru~~ (Dârâb) (Dârây-ı Ekber) dahi derler. Dârây-ı Asgar anın oğludur. İşte gürdün mü, bir Fransız şâiri İstivar Grek, veyâ İstivâr Rumen'i bilmeğena sıl mecbûr ise bir Şark şâiri de Arab ve İrân târihlerini o rütbe hıfz u

ittikaana müftakardır. (Dârâb) ile Dârâ'yı bilmeli. Memduhunu teşbihde ~~asgarını~~ değil ekberini mülâhaza etmeli.

Bu kasîdeyi de fekat bir (Dârâb) kelimesini şübhe ederek tamamiyle okuyub anlamış gibi geçmişsin.

(Ya oldu âleme berât-ı müselleme teslim)
mısâ'ı yanlış. O mısra'daki (Âlem) lâfzı yokdur ve olamaz. Çünkü vezinsiz olur. Doğrusu

(Ya oldu dehre berât-ı müselleme teslim)
dir. (Berât-ı müselleme)'den maksad ne olduğunu anlayamadım diyorsun. Ta'biî anlayamazsın.

Evâilde (Müselleme) derler bir me'mûriyet-i devlet vardı ki sonra o nâm kaaimmakamlığa mütasarrıflığa tahvil olundu. Hatta benim pederimin pederi Tokat Müselleme idi ki orada ehâlî paralamışlardı. Babam beş yaşında ve kadın ninem yirmi iki yirmi üç yaşında olarak Tokat'dan Amasya'ya kadar bir eli önünde ve bir eli ardında ve bir kuşakla babam da sırtında olarak gelebilmiş. Şu kadar ki malını yağma eden Tokat zorbaları ırzına olsun tasallüf etmedişler. O zaman ahlâk-ı Osmâniye henüz hâl-i safvetinde ber devâm imiş.

İşte (Berât-ı Müselleme)'den maksad şimdi Vüzerâ'ya verilen Vâlîlik Fermânı'dır ki ana Berât-ı Hümâyûn derler. Fermân ile beyninde biraz fark vardır. Fermân, irâdenâme-i hümâyûn demektir. Berât dahi irâdenâme-i hümâyûn ise de Berât'ın hükmü bir şeyi bir şahısta mâdâmü't-tasarruf ibkâdır. Ta'bir-i âharla mâdâmü'l-hayât tasarrufunu te'mîndir. Evveli Müslümanları azl etmezlerdi. Bir Kazâ, bir Livâ'ya nasb olunurlarsa tasarrufuna Berât verirlerdi. Ölünceye kadar orada hükümet ederlerdi. Yâhûd daha âlî mansıba terfi' ederler idi.

(Kosun erbâb-ı tecâhülü erbâb-ı hikmet ü tencîm)

yanlış. Doğrusu

Kosun tecâhülü erbâb-ı hikmet ü tencîm

Erbâb-ı tencîm Erbâb-ı Nücûm'dur ki Müneccim'in demektir. Fekat biz şimdi Astonomu Ehl-i Hey'et ve Astrologu Müneccim diye tefrik ediyoruz. Kudemâ dahi takvîm yapub ahkâm çıkaranlara ya'nî nücûmun harekâtından ahkâm-ı felekiye istihrâ edenlere Müneccim ve rasadla meşgul olan erbâb-ı hey'ete (Ehl-i Tencîm) derler idi.

Zemânımızda Astronomi Hey'et'dir. Astroloji Müneccimlik'dir. Ta'bir-i

diğerle Astronom Sahib-i Hey'et ~~xxxx~~ veyâ Hey'etî Astrolog Müneccim'dir. ~~Berre~~'da nücûmu tarassud eden hey'et-i deryâ cihânı cem edenlere (Feleki) derler ki (Felekî Mahmûd Paşa) dahi yegâne Ehl-i Hey'etleri idi.

~~XXXXXXXX~~

ZA'İM'İN MA'NÂSI

(Sühan oldur ki bilâ vâsıta-i tab'ı selîm)

mısrâ'ıyle başlayan kasîdenin (Sözü pest iken ola kendisi magrûr-ı za'ım) mısra'ını sorduğun zemân yazmışdım zan ederim. Za'ım kavmin seyyid ve serkârına ve umûr ve mesâlihde cümle tarafından tekellüm eden söz sahiblerine denir.

(Hudayegân) mu'asırı olan Pâdişâhlardan şevket ve iktidârca mümtâz olan Pâdişâha denir. (-i)

Müşîr-i şîr salâbet, Hizber-i merdüm hû

(Hû) Hûy'un muhaffefidir. Melek hû, Melek haslet demek olduğu gibi, Merdüm hû da İnsan tabiatlı'dır.

Salâbet arslanı olan Müşîr, insan huylu Hizber (Ya'nî Arslan) diyor. Ne güzel vasıf. Arslan huylu insan demekle insan huylu arslan demek beynindeki fark birle yüzbin kadardır.

İşte bu da bitdi.

Düyûn-ı Umûmiye için ta'cile lüzûm yok. Ma'mâfih ~~Sadriâzâm~~ Sadria'zâmı böyle bir iş için ta'ciz etmek mecbûriyeti de yok. Elyevm sâye-i şâhâne de ma'îşetimizde'min olduğundan sen, göndereceğim para ile husûsî çalışabilirsin. Bugün Rûmeli meşâgil-i mühimmesiyle meşguul olan bir zâti husûsât-ı zâtiyemizle tasdi'e ne mecbûr olalım. Sâye-i şâhânede şimdi ma'îşetçe âsûdeyiz. Bâhusûs ben senin Frenk idaresinde olan bir yere girmekliğini hiç arzû etmem. Hatta zarûretin son ~~derekesinde~~ derekesinde bulunduğu muz bir zemânda bile muvafakat etmemişdim.

Ben lûtf-i Pâdişâhî ile kariben Düyûn-ı Umûmiye Hey'eti'nin memleketden mündefi' olub gitmesini mütemennî iken oraya oğlumu veremem. İnsan kalben nefret ettiği bir idâreye semere-i fûadını nasıl teslim edebilir.

Haniya sana bir Abdürrahmân Efendi'den bahs etmişdim. İşte o zât şimdi Mâliye'de Muhâsebât-ı Umûmiye muhâsebecisi oldu. Bir gün mahsûsen Mâliye'ye git. Odasını mual eyle kendini bildir. Benden sûret-i mahsûsada selâm et. Ellerinizi öpüyor. İrâde-i Seniye-i Hazret-i ~~Ş~~ Pâdişâhî şerefsâdır

8
Yeni
Mesur

8
olalı üç ayı geçdi. Hâlâ Konya'ya Mâliye Nezâreti'nin havâlesi gitmemiş. Sür'at-i tahrîr ve irsâlini rica ediyor. Dersin. Bunda ihmâl etme. Hepimi zin refâhı ma'âşa mutevakkıf ma'aşın alınması ise havâlenâmenin gelmesine menûtdur.

Üç senedir âsâr-ı musavvereye hasret kaldım. Dünyânın sanâyi' ve bedâyi'ce olan terekkiyâtından hiç haberim yok. Para alırsan sana göndereyim. Mösyö Minak'a götür .Bana Almanya'nın (İllüstirte Çaytung) ismindeki ~~KAA~~ resimli gazetesiyçün abone olsun. Bâkî gözlerinden öperim rûhum Velîd'im.

Pederin
Ebuzziya Tevfik

Konya 21 Nisan 1903

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.22913

Gözümün Nuru Velid.

Dün sabah 16 Nisan tarihli mektubunu aldım. Çekin bedelini (Paques = Paskalya) dan sonra Salı günü aldığını bildiriyorsun ki tabii öyle olacaktır. Monsieur Minak'ın selâmına fart-ı muhabbetle mukabele eylediğimi, kendisini gördüğün vakit söyle. Kendisini de tıpkı sizin kadar seviyorum. O da mânevî bir oğlumdur. Matbaada iken ne kadar Almanca sipariş mektuplarım varsa o yazardı. Şimdi yine seni bankaya götürmekle olsun insanlık hizmetini gösteriyor. Üzülünecek bir durumdur ki bu gibi iyi ahlâk sahibi kimseler onlarda çoğaldığı nisbette bizde azalmaktadır.

Biz, hâlâ para alamadık. Böyle giderse alınacağı da umulmaz. Konya Redif askerleri sevk olunduğu için Vilâyet âdi/ödemeleri geri bırakmaya Evvelâ mecbur oldu. İkincisi Mâliye Nezâreti (Bakanlığı) gerek Pâdişâh irâdesi (buyruğu) - Bu irâde 19 Ocak 1903 Rûmî tarihinde çıkmış bulunuyor. Yani me Milâdî 6.1.1903- ve gerek Sadâretin bir çok üstelemelerine karşın hâlâ para havâlesini göndermedi. Maliye'den ~~hak~~ havâle olmadıkça Defterdar para veremez. Geçende verişi ise sadece insanlık duygusunun baskısıyla olmuştu. İşin bu kadar geri kalması - Çünkü bugün irâde çıkmalı tam üç ay ve iki gün ~~sinmişti~~ geçmiştir - Defterdar'ın da cesaretini kırdı. Âmirlerinden emir olmadıkça Mâliye memurları ödemelerde bulunamazlar. Çu halde bizim talihimiz henüz uğursuzluğun aşağı derecesinden uğurluluğun yüksek derecesine ~~göre~~ doğru durak değiştirmedir demektir.

Gelelim derdine :

Kalemine Hızır'ın herdem tâze izi desem şaşılır mı ki gezdiği yerleri cennet (in yeşil) çayırlığına çevirmiş

Bu beytin mânâsını anlamak için özür lüsün. Çünkü Huceste kelimesinin bir anlamı da Kâ (Sürekli bahar) dır ki Türkçe'de Herden tâze ve Kaya Korucu Saksı Güzeli gibi adları vardır. İşte Nef'î'nin bu beytteki (Pey-i Huceste = Tâze iz) deyimi bu mânâ dolayısıyledir. Kâ Takı (Senin okumuş olgun gibi) Bî değil Pey'dir. (Pey), P'nin E ile okunuşuyla İz mânâ anlaşılan sına gelmektedir.

Metindeki Rıyâz-ı Rıdvânî asıl Cennet Çayırlığı (Yeşil Cennet çayırlığı) demektir. Hızır tâze sebze, tâze ekine, tâze çayır ve çimen ile çimenliğe, sebzeliğe denir. (1) Parantez içindeki sözler, mânâların anlaşılabilmesi için taraftardan ilâve edildi M. S.

8

(Hızır), Ona selâm olsun ki, (İbrânî) dilinde adı (belbâ)'dır, Arapça'da Hızır diye anılmasının sebebi, Ulu Tanrının izniyle ~~gezd~~diği yerlerin, ~~ex~~ oturduğu yerlerin çimenliğe dönüşmesidir. Halk, yani cahil kimseler ona (Hâ) ile hazır olmaktan, yani her yerde hazır bulunmasından ~~dolayı Hızır~~ dolayı (Hızır) adı verildiğini yanlış olarak sanırlar.

İşte Nef'î, Nâsuh Bey'in mektubunu Riyâz-ı Huld'e-Yani cennet bahçesi gibi gönüle ve cana ferahlık verdiğinden dolayı - benzetiyor ~~demek istiyor~~ ve ~~ve~~ kalemi de Hızır'ın herdem tâze izine, yani herdem tâze denilen bitkileri filânı îmâ ederek açıklama ve iltifat alanında yürüdükçe onu gönül açan yeşilliklere çevirmektedir demek istiyor.

Sen, bu beyti yazar yazmaz Temmuz kasidesine geçmişsin. Halbuki o beyitten sonra meselâ :

Fakir için bedava bir ikbal hazinesinin müjdesidir
Dilenciye Hz. Süleyman saltanatı makamının tebrikidir

beyti vardır ki İran mythologisi ve eski İran tarihi ile ilgili ve bilinmesi Osmanlı edebiyatı için önemli nive mânâları kapsamaktadır. Şu Genc-i Bâdâver (=Bedâva Hazine) deyiminden sen ne anladın ? Anladığın şeyi bana da anlatabilir misin ?

Bizim şiirlerimizde ve özellikle Nef'î'nin şiirlerinde aranacak ve anlanılacak şey yüzelsev anlamları değil, terimlerle ilgili mânâlardır. Bizde hakkiyle yazı yazmak kudretini kazanmak için o kelimelerin, o deyimlerin terimsel olan anlamlarını anlamak, bilmek gerekir.

(Ey Cem'in tahtına ve Dârâb'ın tâcına şeref veren)
(dizesindeki (Dârâb), (Dârâ)'ya vezin hatırı için bir "B" ilâve edilmesinden ibarettir sanırım. Diyorsun. Evvelâ burada vezin zorunluğu yok. Çünkü (Dârâ) ile (Dârâb)'ın vezinleri aynıdır. Dizenin aruz veznini bozmaz. Sen galiba kafiye hatırı için Dârâ'yı Dârâb'a çevirmiş diyecekmışsin, yahut demek istiyorsun. Öyle de desen yine doğru değildir. Çünü (Dârâ)'nın adı hem (Dârâb)'dır, hem (Dârâ)'dır. Şu kadar ki Kiyâniyân hükümdarlarının dokuzuncusu olan Behmen oğlu'dur ki ~~(Dârâb)~~ (Büyük Dârâ) da derler. Küçük Dârâ onun oğludur. İşte gördün mü, bir Fransız Şairi Histoire Greque, Histoire Romaine'i bilmeye nasıl mecbur ise, bir Doğu Şairi de Arap ve İran tarihlerini o derec bellemek ve iyice öğrenmek ihtiyacındadır.

(Dârâb) ile dârâ'yı bilmeli; öğdüğü kimseyi benzetmekte küçüğünü değil, büyüğünü düşünmeli.

Nef'î'nin bu kasîdesini yalnız bir (Dârâb) kelimesinden süphelenerek kalanınını tamamen okuyup anlamış gibi geçmişsin.

(Ya oldu âleme berât-ı müsellemlî teslim)

dizesi yanlış. O dizede (Âlem) kelimesi yoktur ve olamaz. Çünkü o takdirde vezinsiz olur. Doğrusu :

(Ya oldu dehre berât-ı müsellemlî teslim)

dir. (Berât-ı Müsellemlî)'den maksat ne olduğunu anlayamadım diyorsun. Tabîî anlayamazsın.

Eski zamanlarda (Müsellemlî) derler bir devlet memuriyeti vardı ki sonra ad Kaymakamlığa, Mutasarrıflığa çevirildi(1). Hatta benim babamın babası Tokat Müsellemlî'ydi ki şehir halkı kendisini orada paralamışlardı. Babam beş yaşında ve Kadınninem yirmi iki yirmi üç yaşında bulunduğu halde Tokat'dan Amasya'ya kadar bir eli önünde, bir eli ardında ve babam bir kuşakla sırtında olarak gelebilmiş. Şu kadar ki malını yağma eden Tokat zorbaları ırzına olsun saldırmamışlar. O zaman Osmanlı ahlâkı henüz saflığında ~~idare~~ ediyormuş. devam

İşte (Berât-ı Müsellemlî=Müsellemlîlik Berâtı)'ndan maksat şimdi Vezirlerle verilen Vâililik Fermânıdır ki Berât-ı Hümâyun (=Pâdişah tarafından verilmiş Berât) demektir. Fermân ile arasında biraz fark vardır. Fermân, pâdişah buyruğu demektir. Berât da Pâdişah buyruğudur ise de Berât'ın hükmü bir şeyin tasarrufunu, yani kullanma hakkını ^{mu} bi şahısta devamlı olarak bırakılmasıdır. Başka deyimle onu hayatı boyunca kullanmasını garanti etmektir. Eskiden Müslümanları görevlerinden azl etmezlerdi. Bir Kaza'ya, Sancak'a atanırlarsa bu memuriyetin yetki ve sorumluluklarını kullanmaları için Berât verilirdi. Onlar da ölünceye kadar orada hükümetin başında bulunurlardı. Yahut daha yüksek bir memuriyete terfi ederlerdi.

(Kosun erbâb-ı tecâhülü erbâb-ı hikmet ü tencîm)

yanlış. Doğrusu :

Kosun tecâhülü erbâb-ı hikmet ü tencîm

Erbâb-ı Tencîm, yıldızlarla meşgul olanlardır ki Müneccim demektir.

~~Biz~~ biz şimdi Astronom'u Ehl-i Hey'et, yani Gökbilimci ve Astroğu Müneccim, yani Yıldız Falcısı diye ayırıyoruz. Eskiler de Takvim yıldızlardan

(1) Ebuuzziya Tevfik Bey Müsellemlî ile Mütessellim'i karıştırmış. Bunun için

Bk. N. Sertkoğlu, Osmanlı Tarih Lügati, s. 168, 230, 234, 235.

8

mu

Falcı

göğün

do

hükümler çıkaranlara, yani yıldızların hareketlerinden günlük olaylara ait hükümler çıkarmaya çalışanlara Münecdim ve rasadla meşgul olan Gök bilimcilere (Ehl-i Tencim=Astronom) derlerdi.

Zamanımızda Astronomi, Hey'et (=Gökbilim)'dir. Astroloji Münecimlik'dir. Başka bir deyimle Astronom Sahib-i Hey'et (=Yıldızbilimci) veya Hey'etî (=Yıldızcı), Astrolog Münecimdir. Mısır'da yıldızları rasad eden, bir ci han denizi(gibi) olan yıldızları bir araya getirebilenlere (Felekî=Gökçü) derler ki (Felekî Mahmut Paşa) da biricik Gökbilimcileriydi.

ZA'İM'İN MÂNÂSI

(Sühan odur ki bilâ vâsıta-i tab'-ı selîm)

Yani

(Söz odur ki iyi huyun aracılığı olmadan...)

dizesiyle başlayan (Nef'î'nin) kasideninle ~~başlayan~~ (Özü pest iken ola kendisi mağrûr-ü ~~xxxx~~ = Sözü aşağılık iken kendisi gururlu ve ZA'İM olan) dizesini sorduğun zaman yazmıştım sanırım. Za'îm, bir toplumun efendisi ve işleri ve güçlerinde herkes adına konuşan söz sahibidir.

(Hudayegân) çağdaşı olan hükümdarların saltanat ve kudretçe en seçkin olanına denir.

Müşîr-i şîr-i salâbet, Hizber-imerdüm hu

Yani

Arslan gibi şiddetli Vezîr, İnsan huylu Arslan

(Hû), Huy sözünün hafifletilmişidir. Melek hû melek huylu demek olduğu gibi, merdüm hû da insan huylu demektir.

Şiddetlilik arslan olan Vezîr, İnsan huylu arslan diyor. Ne güzel ~~sıfatlar~~ sıfat ?.. Arslan huylu insan demekle, insan huylu arslan demek arasındaki fark, birle yüzbin kadardır.

İşte bu da bitti.

Düyun-ı Umûmiye (Genel Borçlar İdaresi'ne girmek) için aceleye lüzûm yok. Bununla beraber Sadrîâzamı bu iş için rahatsız etmek zorunluğu da yok. Bugün Pâdişah sayesinde geçimimiz sağlandığından sen, göndereceğim para ile özel olarak çalışabilirsin. Bugün önemli ~~bu~~ olan Rumeli işleriyle meşgul ~~bulunan~~ bir zatı, şahsî meselelerimizle rahatsız etmeye neden mecbur olalım ? Padişah sayesinde şimdi geçim bakımından rahatız. Özellikle ben senin yabancı idaresinde olan bir yere girmeni hiç istemem. Hatta çaresiz

liğin son derecesinde bulunduğumuz bir zamanda bile razı olmamıştım.

Ben Pâdişahın lûtfu ile yakında Düyûn-ı Umûmiye ~~komitesi~~ Komitesi'nin memleketten defolup gitmesini temennî ederken oraya oğlumu veremem. İnsan kalben nefter ettiği bir idareye, kalbinin meyvesini nasıl teslim edebilir?

Haniya sana bir Abdürrahman Efendi'den bahs etmiştim. İşte o kimse şimdi Maliye Genel Muhasebeler Muhasebecisi oldu. Bir gün özellikle Maliye'ye ~~git~~ git, odasını sor, kendinin kim olduğunu bildir. Benden özel surette selâm söyle. Ellerinizi öpüyor, Padişah buyruğu~~ç~~ıkali üç ayı geçti. Hâlâ Maliye Nezâreti'nin havalesi gitmemiş, ivedilikle yazılmasını ve gönderilmesini rica ediyor. Dersin. Bunu ihmal etme. Hepimizin refahı maşa bağlı, maaşın alınması ise havalenin gelişiyile ilgilidir.

Üç yıldır resimli eserlere hasret kaldım. Dünyanın endüstri ve yeni çıkmış güzel şeyler bakımlarından ilerleyişlerinden hiç haberim yok. Para alırsam sana ~~göndeririz~~~~göndeririz~~ gönderirim, sen de Monsieur Minak'a götür, Bana Almanya'nın (İllüstrite Zeitung) adlı resimli gazetesi için abone olsun. Enson, gözlerinden öperim ruhum Velid'im.

Baban

Ebuzziya Tefvik

Konya'ya